

Kolik nových metodik a koncepcí budeme ještě ve výuce českého jazyka potřebovat? Kritická poznámka k poptávce po „nové metodice“ výuky českého jazyka v Centrech na podporu integrace cizinců

Markéta Slezáková

Abstrakt:

Absence komplexní koncepce výuky češtiny určené pro cizince s různým statutem se projevila i v zadání poptávky Správy uprchlických zařízení MV ČR po zpracování nové metodiky na výuku češtiny pro cizince pro Centra na podporu integrace cizinců. Řešení koncepce výuky, na základě které má metodika vzniknout, bylo zadáno subjektu, který nemá s výukou češtiny pro cizince žádné zkušenosti a který místo koncepce připravil kompilát z dostupných (i neaktuálních) příruček a metodik na výuku češtiny pro cizince. Stejně neprofesionálně a nepřesně byla definována i samotná poptávka Správy uprchlických zařízení. Řešením je připravit skutečně komplexní koncepci výuky češtiny pro cizince, která se bude týkat všech cizinců.

***

V květnu 2011 rozeslala Správa uprchlických zařízení poptávku na vytvoření a zavedení metodiky. Ta má být určena Centřům na podporu integrace cizinců (dále jen CPIC) a jejich intenzivním kurzům. Poptávaná služba měla mít v rámci práce na metodice tři části: 1) vytvoření metodiky, 2) organizaci seminářů seznamujících s postupy připravované metodiky, 3) vykonávání průběžné hospitační činnosti. Centrum pro integraci cizinců, o. s., na vyhlášení veřejné zakázky reagovalo kritickou statí, jejíž obsah zde prezentujeme. Chceme upozornit na problematiku zadávání veřejných zakázek v oblasti integrace cizinců a na nedostatečnou odbornou kvalitu zpracování poptávky.

Harmonogram podání poptávky a začátek realizace

Dopis poptávající službu měl datum zpracování 16. 5. 2011. Do 30. 5. 2011 měla být podána písemná nabídka včetně detailního rozpočtu, předběžného konceptu metodiky a dvou písemných referencí na zkušenosti s výukou a již od 1. 6. 2011 měly začít semináře pro lektory.

Tvorba metodiky na základě „Konceptce“ výuky češtiny pro cizince Centry na podporu integrace cizinců

Metodika měla být dle zadání poptávky vytvořena v souladu s Konceptcí výuky češtiny pro cizince CPIC¹ (dále jen Konceptce) vytvořenou týmem Fakulty logistiky a krizového řízení a Ústavu systémových studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. Slovo konceptce v mezititulku dáváme záměrně do uvozovek, protože materiál podle nás konceptcí není. Je pouhým kompilátem, ve kterém jsou bez srozumitelného cíle shromážděny náměty z několika příruček a učebnic (některé z nich nejsou určeny cílové skupině, některé již nejsou aktuální). Není nám zcela jasné, proč Konceptci zpracovávala Fakulta logistiky a krizového řízení a Ústav systémových studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. V profilech Fakulty a Ústavu najdeme slova jako „ochrana obyvatelstva, krizové situace, mimořádné události, protiteroristická opatření, obrana státu, ovládnutí rizik“... Doufáme, že kolegové z Fakulty a Ústavu se na cizince při přípravě Konceptce dívali poněkud z jiného úhlu.

Zásadní výhrady ke Konceptci výuky češtiny pro cizince Centry na podporu integrace cizinců

1. Není jasně definovaný cíl kurzů.

Nedozvíme se, jakých kompetencí studenti po absolvování kurzu dosáhnou. Není jednoznačně definována úroveň, které dosáhnou. Konceptce vychází pouze z materiálů týkajících se úrovně A1 (literatura v Úvodu), též náplň kurzů víceméně této úrovni odpovídá (viz bod 1.2), ovšem v kapitole 1 se uvádí, že „náplně kurzů na sebe navazují, a to od úplných začátečnicků ke středně pokročilým.“ Ovšem v bodě 1.2 se mluví pouze o kurzech pro začátečníky a u kurzu III je jako poslední bod náplně uveden test úrovně A1. Jde tedy o počáteční znalost jazyka (*Breakthrough*, tedy A1), nebo o středně pokročilou znalost, tedy znalost na úrovni B1 či B2? V konceptci by měly být použity jasně definované termíny (A1 a začátečník jsou terminologicky dvě odlišné konceptce). Nestandardním termínem použitým v Konceptci je také „střípek“. Citujeme „[zájemci]... se mohou naučit střípky češtiny“ (viz kapitola Závěr).

Pokud jde o úroveň A1, tak ta je již definována a nyní i popsán metodický postup k její výuce, mj. např. v rámci zkoušek pro trvalý pobyt. V Konceptci se počítá s dotací 120 vyučovacích hodin, což je průměrné doporučené množství hodin určené ke zvládnutí úrovně A1. V příručkách Čeština jako cizí jazyk – úroveň A1 (Hádková, Línek, Vlasáková 2005) a Metodika přípravy ke zkoušce z českého jazyka pro trvalý pobyt (úroveň A1) (Cvejnová a

---

¹ Konceptce byla vytvořena v rámci projektu „Provoz Center na podporu integrace cizinců II“, spolufinancovaného z Evropského fondu pro integraci státních příslušníků třetích zemí. Autory jsou Kristýna Vyhliďová, Daniela Růžičková, Vítězslava Chytilová, Jarmila Majdová a Roman Baláž.

kol. 2009) se mluví o 80 – 150 hodinách. Není jasné, proč autoři odkazují na Manuál pracovní skupiny Čeština pro cizince (Hádková, Cakirpaloglu 2008), který se týká zařazování dětí-cizinců do českých škol.

Úroveň A1 je charakterizována jako úroveň nejnižší, student po jejím zvládnutí umí reagovat v běžných, základních situacích, a to při dostatečné podpoře ze strany svých komunikačních partnerů. Nerozumíme proto výroku, že „pro dosažení dostatečné komunikativní jazykové úrovně českého jazyka mohou klienti CPIC absolvovat tři na sebe volně navazující kurzy.“ Co to je dostatečně komunikativní úroveň? Laik by si mohl udělat představu, že se student samostatně domluví o všem, co potřebuje. Taková charakteristika ovšem úrovni A1 neodpovídá. Nepřesná znalost obsahu úrovně A1 je stále zdrojem mnoha nedorozumění např. ze strany úředníků, kteří mají pocit, že studenti s osvědčením A1 jsou schopni se s rodilým mluvčím bez potíží domluvit.

Návaznost kurzů je v Koncepci charakterizována jako volná. Jak si mají učitelé vykládat volnou návaznost? Znamená to, že kurzy na sebe třeba i navazovat nemusejí? Jak na sebe mohou kurzy volně navazovat, pokud mají pevně stanovenou náplň? „Každý kurz má čtyřicet hodin a pevně stanovenou náplň“ (viz kapitola 1.).

2. Není definovaná pozice kurzů vzhledem k dalším kurzům nyní či v budoucnu organizovaným CPIC.

Z Koncepce nevyplývá, v čem přesně spočívá rozdíl mezi intenzivním a základním kurzem. Jen v tom, že se do základního student nemusí zapsat?

Co míní autoři koncepce pod pojmem „svým způsobem nízkoprahové kurzy“? Spočívá rozdíl mezi hodinou intenzivního kurzu, ve kterém student dosáhne úrovně A1, a nízkoprahovým v tom, že po absolvování nízkoprahového kurzu nebude student vybaven, cituji, „bezchybnou“ češtinou? Zatímco po absolvování úrovně A1 bude hovořit bezchybně? (A to zde zcela pomíjím argument týkající se „bezchybné“ češtiny vůbec, např. i u rodilých mluvčích.) Cituji Metodiku přípravy ke zkoušce na úrovni A1 podle Společného evropského referenčního rámce „cílem studenta A1 je dosáhnout komunikační kompetence na dané úrovni, nikoliv si osvojit jmennou a slovesnou flexi.“ (2009: 23). V některých charakteristikách úrovně A1 nalezneme např. charakteristiku blízkou agramatické úrovni, viz např. „Ovládá jen v omezené míře několik základních gramatických struktur a typů vět, které jsou součástí pamětně osvojeného repertoáru“ (Společný 2001: 29).

3. Není poskytnuta pravdivá a relevantní informace o možnostech vykonání oficiální zkoušky.

Koncepce doporučuje absolventu kurzu složení zkoušky úplně jiné úrovně než A1 (pokud předpokládáme, že této úrovně dosáhne). Koncepce zájemci o certifikát radí, že si může vykonat státní jazykovou zkoušku (u základní zkoušky musí student dosáhnout úrovně B1, u všeobecné dokonce C1). Odkaz na možnost složit certifikovanou zkoušku úrovně A1 (nabízí ji například Ústav jazykové a odborné přípravy UK) v Koncepci student nenajde.

4. Nejsou standardně definovány znalosti a kompetence absolventů jednotlivých kurzů.

Kurzy jsou velmi nestandardně označeny – kurz pro začátečníky I (úplní začátečníci), pro začátečníky II (mírně pokročilí) a pro začátečníky III (středně pokročilí). Jedná se o středně pokročilé začátečníky? Obsah kurzu je definován nikoli na základě kompetencí (jak doporučuje Rada Evropy), ale na základě gramatických kategorií a témat, což je v rozporu s chápáním výuky jazyků v Radě Evropy (viz např. Společný 2001: 24).

5. Nepracuje s dostupnými materiály určenými pro tuto úroveň.

Autoři Koncepce odkazují na učebnici, která s úrovněmi podle Evropského referenčního rámce ještě nepracuje (Communicative Czech), zcela chybí odkazy na učebnice, které úroveň A1 odpovídají zcela (Česky v Česku) nebo více méně (Czech Express).

6. Není jasné, jak pracovat se sociokulturními tématy.

Témata nejsou obsahově zařazena přímo do jednotlivých náplní kurzů (kapitola 1.2). Koncepce uvádí, že „celá sociokulturní část bude v maximální možné míře probíhat interaktivně a v českém jazyce“ (viz kapitola 2), což u úrovně A1 je téměř nemožné. Dle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky (2001: 24) „studenti, kteří dosáhnou této úrovně [tj. úrovně A1], se dokážou jednoduchým způsobem zapojit do interakce, umí klást otázky týkající se jich samotných, toho, kde bydlí, lidí, které znají, věcí, které mají. Na takové otázky mají umět též odpovídat. Jsou jazykově vybaveni tak, aby dokázali iniciovat jednoduché výroky v oblastech svých nejnaléhavějších komunikačních potřeb“. Výkladu z powerpointové prezentace o sociokulturních zvyklostech se svými jazykovými znalostmi neporozumí.

Výhrady k zadávacím podmínkám

1. nepřesná definice požadavků poptávané služby

Do oblastí metodiky zařazuje zadavatel i testování (úvodní diagnostika a závěrečné testování) a způsob hodnocení kvality výuky.

2. nefunkční semináře pro lektory

Lektoři se nemohou seznamovat s metodikou, která ještě není hotová a ověřená.

3. rozsah a čas na zpracování metodiky

Doporučený rozsah metodiky - 15 stran - nemůže podle našeho názoru plnit funkční podporu vyučujícím kurzů takového rozsahu. Kvalitní metodiku není podle nás možné za tak krátkou dobu zpracovat.

Další obdržená poptávka od Správy uprchlických zařízení, tentokrát na realizaci vzdělávacích akcí pro školní mládež zaměřená na integraci cizinců, vykazuje analogické rysy, které jsme v tomto článku kritizovali. Nejedná se tedy o ojedinělý případ zadávání veřejných zakázek tímto způsobem ze strany Správy uprchlických zařízení.

Závěr

Zpracování široce pojaté koncepce (včetně problematiky zapojení dětí-cizinců) nebylo svěřeno odborníkům, kteří se v této oblasti dlouhodobě úspěšně pohybují. Nesouhlasíme s plýtváním veřejných prostředků na vytváření polovičatých a nepromyšlených dílčích koncepcí, které neřeší situaci vzdělávání cizinců komplexně, ale pouze v dílčích, ne zcela promyšlených krocích a v důsledku neprospívají nám všem – s cizinci, kteří tu s námi žijí, potřebujeme komunikovat a máme také zájem na tom, aby měli šanci důstojně a rovnoprávně žít a pracovat. Profesionální čest a odpovědnost především vůči studentům-cizincům nám kvůli všem uvedeným výhradám nedovolila se poptávky na metodiku účastnit. Pokud by ovšem měla Správa uprchlických zařízení, MV ČR a MŠMT zájem o vytvoření skutečně seriózní a komplexní koncepce výuky češtiny pro cizince určené nejen pro CPIC, ale i pro ostatní cizince s jiným statutem, je tu mnoho zkušených profesionálů, kteří se v oblasti výuky češtiny pro cizince pro tyto cílové skupiny léta pohybují a kteří rádi nabídnou své zkušenosti.

Seznam literatury

CVEJNOVÁ, J. a kol. (2009). Metodika přípravy ke zkoušce z českého jazyka pro žadatele o trvalý pobyt (úroveň A1). Praha: VÚP.

HÁDKOVÁ, M., ČAKIRPALOGLU, I. (2008). Manuál pracovní skupiny Čeština pro cizince. Praha: IPPP ČR.

HÁDKOVÁ, M., LÍNEK, J., VLASÁKOVÁ, K. (2005). Čeština jako cizí jazyk – úroveň A1. Praha: MŠMT.

Společný evropský referenční rámec pro jazyky (2001). Council of Europe.

O autorce:

Markéta Slezáková pracuje pro Centrum pro integraci cizinců jako metodická supervizorka. Můžete ji kontaktovat na [marketa.slezakova\(AT\)nadosahruky.cz](mailto:marketa.slezakova(AT)nadosahruky.cz).